

KSZTAŁCENIE I SZKOLENIE ZAWODOWE KOŁEM RATUNKOWYM

Działalność Cedefopu w zakresie kształcenia i szkolenia zawodowego wspierająca ideę włączenia społecznego młodzieży NEET

Młodzież, która nie pracuje, nie kształci się ani nie szkoli zawodowo (NEET), jest nieobecna zarówno na rynku pracy, jak i w sektorze edukacji, przez co **stoi w obliczu wysokiego ryzyka wykluczenia zawodowego, cyfrowego i społecznego**. Analizy skutków pandemii COVID-19 pokazują, że pomimo stanowczej reakcji państw członkowskich na ten kryzys, polegającej na ochronie miejsc pracy, przedsiębiorstw i środków do życia, jej skutki po raz kolejny najbardziej dotknęły osoby młode. Dlatego też młodzież NEET nadal stanowi jeden z głównych priorytetów polityki na szczelnie krajowym i unijnym.

Koncepcja NEET jako indywidualnej grupy ryzyka (np. w porównaniu z osobami wcześniej kończącymi naukę lub długotrwale bezrobotnymi) pojawiła się w następstwie kryzysu finansowego z 2008 r., który miał **druzgocący wpływ na zatrudnienie osób młodych w UE**. Koncepcja ta pozwoliła decydentom i praktykom w bardziej ukierunkowany sposób zająć się skutkami postępującej marginalizacji i przedłużającej się bierności zawodowej osób młodych.

MŁODZIEŻ NEET: KIM SĄ OSOBY NALEŻĄCE DO TEJ GRUPY?

Średnio w UE osoby młode bez kwalifikacji lub z niskimi kwalifikacjami są trzy razy bardziej narażone na znalezienie się w grupie NEET niż osoby młode z wyższym wykształceniem, a w przypadku osób z wykształceniem średnim ryzyko to jest dwukrotnie większe. Inne czynniki również odgrywają ważną rolę: życie w gospodarstwie domowym o niskich dochodach, bycie wychowywanym w niepełnej rodzinie, mieszkanie na wsi, urodzenie się w kraju spoza UE lub niepełnosprawność. Młodzież NEET często mierzy się z ubóstwem, wykluczeniem społecznym, brakiem poczucia bezpieczeństwa lub problemami zdrowotnymi ⁽¹⁾.

⁽¹⁾ Wyjaśnienie danych statystycznych za 2021 r. dotyczących kształcenia i szkolenia, Eurostat.

Poza sytuacją osobistą niepowodzenia i niedopasowanie na rynku pracy często w nieproporcjonalnie dużym stopniu dotyczą osób młodych. Wyniki zakrojonego na szeroką skalę projektu badawczego realizowanego w Grecji w 2020 r. i finansowanego ze środków Europejskiego Obszaru Gospodarczego ilustrują wyjątkowo trudną sytuację młodych Greków w zakresie zatrudnienia: **15,9% z nich było bezrobotnych i aktywnie poszukiwało pracy, w porównaniu z 6,3% ich rówieśników w całej UE** ⁽²⁾. Wśród dużej liczby młodych osób bezrobotnych w Grecji jest wiele osób dobrze wykwalifikowanych. Postrzegając kształcenie i szkolenie zawodowe (VET) jako potencjalną drogę do znalezienia pracy, wielu z nich jest gotowych wziąć udział w programie szkoleniowym, pod warunkiem że pomoże im to wejść (ponownie) na rynek pracy.

KSZTAŁCENIE I SZKOLENIE ZAWODOWE JAKO SPOSÓB NA WZMOCNIENIE POZYCJI OSOBY MŁODEJ

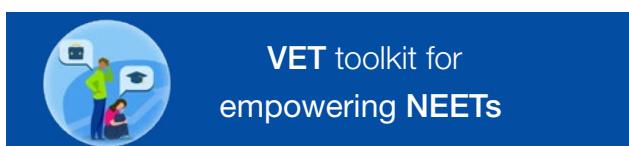
Zgodnie z zasadami Europejskiego filaru praw społecznych kształcenie i szkolenie zawodowe, oferujące osobom młodym praktyczne możliwości zdobycia umiejętności i kwalifikacji, stanowi skuteczną ochronę przed marginalizacją. Zgodnie z **rezolucją Rady z 2021 r. w sprawie europejskiego obszaru edukacji do 2030 r.** obecnie obserwujemy wzrost zapotrzebowania rynku pracy na inny zestaw umiejętności i kwalifikacji.

Kształcenie i szkolenie zawodowe, będąc ściśle powiązane z rynkiem pracy, może szybko reagować na nowe umiejętności, które są wymagane. Na przykład, aby dotrzymać kroku cyfryzacji gospodarki europejskiej, w kształceniu i szkoleniu zawodowym uwzględnia się szereg umiejętności cyfrowych, odpowiadając

⁽²⁾ W podziale na płeć odpowiada to 14,6% mężczyzn i 17,4% kobiet w wieku 20–34 lat w Grecji, w porównaniu z 6,8% mężczyzn i 5,8% kobiet w tym wieku w całej UE.

zarówno na zapotrzebowanie na umiejętności specyficzne dla danego zawodu, jak i umiejętności przekrojowe. Ma ono także zasadnicze znaczenie dla strategii wspierających młodzież NEET, takich jak działania informacyjne, zindywidualizowane poradnictwo oraz ocena i walidacja ich istniejących umiejętności formalnych i nieformalnych. Zadaniem decydentów jest zapewnienie adekwatności kształcenia i szkolenia zawodowego na rynku pracy, co pomoże uwolnić jego potencjał sprzyjający włączeniu społecznemu. Programy kształcenia i szkolenia zawodowego, zawierające elementy praktyczne, mogą pomóc osobom młodym w zdobyciu umiejętności w zakresie przedsiębiorczości i ułatwić im proces przechodzenia do zatrudnienia. Wreszcie **programy te mogą zapewnić osobom młodym umiejętności zwiększające ich zdolność do zatrudnienia i sprzyjające ich włączeniu społecznemu.**

RAMKA 1. ZESTAW NARZĘDZI CEDEFOPU W ZAKRESIE Kształcenia i szkolenia zawodowego służyący wzmocnieniu pozycji młodzieży NEET

Czerpiąc z sukcesu działań w zakresie kształcenia i szkolenia zawodowego w całej Europie stworzono interaktywny **zestaw narzędzi Cedefopu w zakresie kształcenia i szkolenia zawodowego służyący wzmocnieniu pozycji młodzieży NEET**, który ma pomóc decydentom, praktykom i organizatorom kształcenia odpowiedzialnym za młodzież NEET w zaspokojeniu specyficznych potrzeb różnych grup (*) i reintegracji tych osób w ramach kształcenia lub szkolenia oraz na rynku pracy. Zestaw narzędzi może być wykorzystywany do:

- opracowywania, wdrażania i oceny działań wspierających młodzież NEET;
- wspierania wzajemnego uczenia się decydentów i praktyków;
- wspierania procesów decyzyjnych poprzez opracowywanie planów działań z wykorzystaniem zasobów przewidzianych w ramach zestawu narzędzi.

Śledź najnowsze zmiany zestawu narzędzi na stronie

(*) Grupy określone przez Cedefop we współpracy z Eurofoundem.

Źródło: Cedefop.

RAMKA 2. PRZYKŁAD DOBREJ PRAKTYKI: KLIKNIJ – DOSKONALENIE UMIEJĘTNOŚCI ZWIĘKSZAJĄCYCH ZDOLNOŚĆ DO ZATRUDNIENIA

KLIKNIJ – Doskonalenie umiejętności zwiększających zdolność do zatrudnienia to realizowany na poziomie regionalnym i lokalnym portugalski projekt propagujący (re)integrację na rynku pracy młodzieży NEET (spośród innych szczególnie wrażliwych grup). Pracownicy realizujący projekt pełnią rolę trenerów i mentorów dla beneficjentów tych programów oraz rolę pośredników między beneficjentami a organami publicznymi lub potencjalnymi pracodawcami. W ten sposób powstaje zaangażowanie i tworzą się osobiste więzi między wszystkimi partnerami, co z kolei pomaga:

- wspierać przekwalifikowanie lub podnoszenie kwalifikacji zawodowych beneficjentów;
- rozwijać umiejętności miękkie beneficjentów, np. w zakresie komunikacji;
- zwiększać poczucie własnej wartości uczestników i ich wiedzę na temat tego, ile wysiłku wymaga znalezienie i utrzymanie pracy;
- a przede wszystkim – budować pozytywne postawy.

Źródło: Cedefop.

Zestaw narzędzi Cedefopu służyący wzmocnieniu pozycji młodzieży NEET zawiera szereg przykładów dobrych praktyk, narzędzi, danych statystycznych i innych zasobów. Stosując różne filtry, użytkownicy mogą wyszukiwać rozwiązania odpowiadające ich konkretnym potrzebom. Mogą na przykład poszukać dobrych praktyk w innych państwach, opartych na działaniach dotyczących różnych kategorii młodzieży NEET. Trzy podejścia sprzyjające zmianom na poziomie systemowym to:

- **elastyczne i kompleksowe systemy kształcenia i szkolenia** – umożliwiają osobom uczącym się poruszanie się w sektorach kształcenia, szkolenia i zatrudnienia oraz pomiędzy nimi. Wspierają one młodzież NEET w jak najlepszym wykorzystaniu ich umiejętności i talentów, zgodnie z ich zainteresowaniami i predyspozycjami;
- **ułatwianie przechodzenia do zatrudnienia** – stanowi to odpowiedź na główny problem młodzieży NEET. Uczenie się w miejscu pracy może pomóc młodzieży NEET w szybkim podjęciu pracy w przedsiębiorstwie, w którym odbywa się nauka (np. w przypadku przygotowania zawodowego), lub w innym przedsiębiorstwie, ponieważ umiejętności związane z pracą i społeczne w ramach kształcenia i szkolenia zawodowego zazwyczaj zwiększają zdolność do zatrudnienia ⁽³⁾;

⁽³⁾ Większa dostępność takich możliwości uczenia się jest jednym z kluczowych celów gwarancji dla młodzieży. Poprawa jakości

- **rozwój umiejętności** – stanowi kolejne istotne działanie. Programy kształcenia i szkolenia zawodowego, w tym przygotowanie zawodowe, nie tylko oferują osobom młodym możliwości praktycznej nauki, lecz również torują drogę do łatwiejszego dostępu do rynku pracy lub szkolnictwa wyższego. **Pierwsze badanie przeprowadzone przez Cedefop dotyczące opinii na temat kształcenia i szkolenia zawodowego** wykazało, że 87% absolwentów kształcenia i szkolenia zawodowego jest zadowolonych ze zdobytych umiejętności związanych z pracą, w porównaniu z 62% absolwentów kształcenia ogólnego. Badanie wykazało również, że 60% uczestników kształcenia i szkolenia zawodowego znalazło stałe zatrudnienie w ciągu jednego miesiąca od ukończenia nauki.

PROFILE MŁODZIEŻY NEET

Różne grupy NEET mają różne profile i potrzeby. Aby lepiej zrozumieć ich cechy społeczno-psychologiczne i pomóc w dostosowaniu do nich programów kształcenia i szkolenia zawodowego, Cedefop wraz z Eurofoundem opracował wykaz różnych profili. Zostały one opracowane na podstawie czasu, jaki upłynął od ostatniego udziału osób młodych w zatrudnieniu, kształceniu lub szkoleniu. W opracowanym przez Cedefop zestawie narzędzi w zakresie kształcenia i szkolenia zawodowego służącym wzmocnieniu pozycji młodzieży NEET profile te podzielono na młodzież NEET, która poszukuje pracy lub możliwości kształcenia lub szkolenia, oraz osoby, które nie podejmują takich działań.

Pierwsza kategoria jest podzielona na trzy profile wymagające innego wsparcia: osoby młode (ponownie) wchodzące na rynek pracy, osoby, które poszukują pracy krócej niż rok, oraz osoby, które próbują znaleźć pracę dłużej niż rok. Druga kategoria, obejmująca osoby młode nie będące siłą roboczą, jest również podzielona na trzy profile

takich działań ma istotne znaczenie dla **Nowego europejskiego programu na rzecz umiejętności** oraz **europejskich ram jakości i skuteczności programów przygotowania zawodowego**.

wymagające różnych działań: osoby niemogące podjąć działań z powodu obowiązków rodzinnych, osoby chore lub z niepełnosprawnością oraz osoby zniechęcone, które zrezygnowały z poszukiwania pracy lub dalszego kształcenia. W zestawie narzędzi zawarto przykłady **skutecznych działań**, które uwzględniają wszystkie te profile.

DOTARCIE DO MŁODZIEŻY NEET

Linda jest młodą osobą, która nie pracuje, nie kształci się ani nie szkoli zawodowo (NEET). Uczestniczyła w różnych szkoleniach i kursach językowych, ale nie jest zarejestrowana jako bezrobotna. Przez ponad rok szukała pracy odpowiadającej jej umiejętnościom i kwalifikacjom lub kursu w zakresie kształcenia i szkolenia zawodowego, w którym mogłaby wziąć udział.” (Zestaw narzędzi)

Działania informacyjne stanowią jedno z narzędzi przedstawionych w zestawie narzędzi Cedefopu w zakresie kształcenia i szkolenia zawodowego, służącym wzmocnieniu pozycji młodzieży NEET, a tego właśnie potrzebuje Linda. Tylko około połowa osób należących do grupy NEET w Europie jest zarejestrowana w publicznych służbach zatrudnienia. Wiele z nich nigdy nie miało kontaktu ze służbami socjalnym i trudno do nich dotrzeć. Dlatego osoby prowadzące działania informacyjne często kontaktują się z osobami młodymi w pobliżu miejsc, w których się gromadzą (szkół, organizacji społecznych, klubów młodzieżowych lub sportowych albo na ulicy), oraz za pośrednictwem organizacji, którym osoby młode ufają (np. ośrodków młodzieżowych, organizacji pozarządowych). Pierwsze kontakty mogą być nawiązywane przez osoby prowadzące bezpośrednie działania informacyjne, np. za pośrednictwem mediów społecznościowych. Działania informacyjne powinny rozpocząć się jak najszybciej po zakończeniu przez młodzież NEET kształcenia, szkolenia lub zatrudnienia. Im dłużej młodzież NEET pozostaje poza systemem, tym trudniej jest ich ponownie do niego włączyć. Osoby należące do grupy NEET, takie jak Linda, często borykają się z wieloma problemami, dlatego niezwykle ważne jest dostosowanie działań informacyjnych do ich potrzeb.

RAMKA 3. PRZYKŁAD DOBREJ PRAKTYKI: PROJEKT 400+ FUTURE, NIEMCY

400+Future to wieloletni sztandarowy program miasta Stuttgart (Niemcy) wspierający młodzież NEET. Umożliwia on osobom młodym o niskim wykształceniu, do których trudno dotrzeć, wejście na rynek w stosunkowo łatwy sposób. Większość z nich ma negatywne doświadczenia związane z próbami wejścia na rynek pracy. Głównym celem projektu jest zapewnienie

takim osobom pracy odpowiadającej ich osobistym potrzebom i możliwościom (w pełnym lub elastycznym wymiarze czasu pracy, w wielu różnych dziedzinach zawodowych).

W projekcie uwzględnia się specyficzne bariery, które każdy uczestnik musi pokonać. Różne moduły zapewniają możliwość rozwoju osobistego, szkolenia zawodowego, doradztwa i wsparcia w zakresie przechodzenia do zatrudnienia lub dalszego kształcenia. Każdy uczestnik otrzymuje wynagrodzenie w wysokości 400 EUR.

Źródło: Cedefop.

MŁODZIEŻ NEET W CENTRUM POLITYKI EUROPEJSKIEJ

Jednym z najbardziej symbolicznych działań wspierających osoby młode narażone na ryzyko jest [gwarancja dla młodzieży](#). Po raz pierwszy program ten zrealizowano w 2013 r., stawiając sobie za cel, aby wszystkie osoby młode w wieku od 15 do 24 lat otrzymały dobrej jakości ofertę zatrudnienia, edukacji dorosłych, przygotowania zawodowego lub stażu w okresie czterech miesięcy od zakończenia kształcenia formalnego lub utraty pracy. Siedem lat później w UE było o 1,7 mln mniej młodzieży NEET. W lutym 2020 r. bezrobocie młodzieży spadło do rekordowo niskiego poziomu 14,9%, zaledwie miesiąc przed wprowadzeniem w całej Europie ograniczeń w przemieszczaniu się w związku z wybuchem pandemii. Pod koniec tego samego roku bezrobocie młodzieży wzrosło do 17,1%.

[Reformatorski skutek](#) gwarancji dla młodzieży z jednej strony, a z drugiej strony negatywne skutki pandemii dla osób młodych, skłoniły państwa członkowskie i UE do [wzmocnienia gwarancji dla młodzieży](#) poprzez poszerzenie grupy docelowej o osoby młode w wieku od 15 do 29 lat ⁽⁴⁾. Ta decyzja polityczna jest zgodna z wynikami badania przeprowadzonego przez Cedefop, dotyczącego [wzmacniania pozycji osób dorosłych poprzez ścieżki poprawy umiejętności i zmiany kwalifikacji](#). Istnieje ryzyko, że jeśli młodzież NEET nie otrzyma na czas wsparcia, stanie się dorosłymi NEET, co pociąga za sobą ryzyko długotrwałego wykluczenia zawodowego i społecznego.

RAMKA 4. PRZYKŁAD DOBREJ PRAKTYKI: ZINTEGROWANA SIEĆ DLA OSÓB MŁODYCH W PROWINCJI VICENZA

We Włoszech realizacja pierwszego etapu gwarancji dla młodzieży okazała się sporym wyzwaniem, ponieważ bardzo trudno było zidentyfikować młodzież NEET

⁽⁴⁾ Niektóre państwa o wysokiej stopie bezrobocia młodzieży, w tym wśród absolwentów szkół wyższych, już wcześniej podniosły przedział wiekowy grupy docelowej. Podobnie było w przypadku gwarancji dla młodzieży w 2020 r.

– docelowych beneficjentów programu – i nawiązać z nimi kontakt. W związku z tym [w prowincji Vicenza utworzono zintegrowaną sieć dla osób młodych](#). W jej skład wchodzi organizacje publiczne i prywatne, które współpracują w celu aktywizacji młodzieży NEET znajdującej się w niekorzystnej sytuacji, pomagając im korzystać z usług społecznych i służb zatrudnienia.

Źródło: Cedefop.

OSOBY WCZEŚNIE KOŃCZĄCE NAUKĘ I NEET: PODOBNE, A JEDNAK RÓŻNE

Rola kształcenia i szkolenia zawodowego w zapobieganiu i przeciwdziałaniu wczesnemu kończeniu nauki od wielu lat stanowi główny przedmiot badań Cedefopu. Cedefop wykazał, że kształcenie i szkolenie zawodowe może odgrywać kluczową rolę w zatrzymywaniu w kształceniu i szkoleniu osób uczących się narażonych na ryzyko, oraz główną rolę w reintegracji osób wczesnie kończących naukę w systemie edukacji i oferowaniu im kwalifikacji ([Wczesne kończenie nauki: kształcenie i szkolenie zawodowe na pierwszym planie, tom I i tom II, 2016](#)).

Cedefop opracował także [zestaw narzędzi w zakresie kształcenia i szkolenia zawodowego służący rozwiązywaniu problemu wczesnego kończenia nauki](#). Podobnie jak w przypadku opisanych powyżej różnych profili NEET, w niniejszym zestawie narzędzi wprowadzono rozróżnienie między osobami uczącymi się zagrożonymi wczesnym zakończeniem nauki a osobami młodymi, które ją przerwały. Przeanalizowano w nim różne potrzeby takich osób i zaproponowano szereg działań, które mogą przyczynić się do zapobiegania lub przeciwdziałania wczesnemu kończeniu nauki poprzez kształcenie i szkolenie zawodowe. Niektóre z nich to [rozwijanie umiejętności zawodowych, elastyczne systemy kształcenia i szkolenia, środowiska edukacyjne w miejscu pracy sprzyjające włączeniu społecznemu oraz środki drugiej szansy](#). Interaktywne [narzędzie służące do analizy](#) zawarte w zestawie pozwala decydentom ocenić, w jakim stopniu ich (regionalne lub krajowe) systemy kształcenia i szkolenia zawodowego sprzyjają włączeniu społecznemu, oraz podjąć działania zapobiegające wczesnemu kończeniu nauki.

PRZYSZŁE DZIAŁANIA: PODEJŚCIE HOLISTYCZNE

[Niski poziom wykształcenia](#) jest najważniejszym czynnikiem ryzyka, który sprawia, że osoby młode są bierne zawodowo i podlegają wykluczeniu społecznemu. Badania przeprowadzone we Francji na podstawie ankiety PIAAC wykazały, że w krajach OECD [umiejętności i kwalifikacje, nawet te podsta-](#)

wowe, mogą w oczywisty sposób uchronić osoby młode przed stanem się NEET. Można również stwierdzić, że decydenci i organy, ograniczając liczbę osób wcześniej kończących naukę, mogą przyczynić się do zapobiegania znacznie większym wyzwaniom społecznym i kosztom związanym z koniecznością zapewnienia reintegracji społecznej młodzieży NEET.

Sama edukacja oraz kształcenie i szkolenie zawodowe zazwyczaj nie zaspokajają potrzeb takich młodych osób. Zamiast tego potrzebne są podejście wielodyscyplinarne i aktywna polityka społeczna. W przypadku niektórych osób młodych należących do grupy NEET ukierunkowane działania koncentrujące się na walidacji uczenia się pozaformalnego i nieformalnego mogą mieć istotne znaczenie. Nowoczesne metody nauczania zorientowane na osoby uczące się mogą pomóc w zmianie negatywnego postrzegania edukacji przez młodzież NEET oraz zmotywować takie osoby do podjęcia i ukończenia programu kształcenia i szkolenia zawodowego.

Pandemia COVID-19 stanowiła wyzwanie dla większości środowisk edukacyjnych, od szkolnictwa podstawowego do wyższego, w tym dla kształcenia i szkolenia zawodowego w środowiskach szkolnych i zawodowych. W ciągu ostatnich dwóch lat radykalnie zmieniły się metody i praktyki nauczania, co wymaga od nauczycieli i instruktorów uaktualniania i doskonalenia swoich umiejętności cyfrowych. W czasie pandemii osoby młode w UE jako pierwsze straciły pracę i miejsca przygotowania zawodowego. Brak bezpieczeństwa finansowego oraz szereg problemów ze zdrowiem psychicznym także w nieproporcjonalnie dużym stopniu dotknęły osoby młode,

ugruntowując nierówności ekonomiczne, cyfrowe i społeczne, z którymi wiele NEET i tak już się borykało.

Kompleksowe, oparte na danych systemy wspierania uczenia się, oferujące poradnictwo i działania informacyjne, walidację uczenia się pozaformalnego i nieformalnego oraz zachęty finansowe i niefinansowe, stanowią skuteczną odpowiedź na liczne problemy, z jakimi styka się młodzież NEET w dzisiejszym zglobalizowanym i konkurencyjnym społeczeństwie wiedzy. Takie kompleksowe systemy wspierania uczenia się są oparte na informacjach na temat umiejętności i rynku pracy i mogą dostosowywać środki wsparcia do potrzeb zarówno poszczególnych osób, jak i lokalnych rynków pracy⁽⁵⁾.

Przykładowo, w odniesieniu do Europejskiego Roku Młodzieży 2022, Komisja Europejska zgłosiła ponad 300 działań zaproponowanych przez państwa członkowskie finansowanych w ramach NextGenerationEU, których głównym celem jest wspieranie dzieci i młodzieży. Wiele z tych działań dotyczy dostępności i włączenia społecznego w zakresie kształcenia i szkolenia, podczas gdy inne obejmują wsparcie zatrudnienia dla młodzieży – wszystkie te działania pomogą złagodzić trudną sytuację osób młodych, które nie pracują, nie kształcą się ani nie szkolą zawodowo.

⁽⁵⁾ Zob. dokument roboczy Cedefopu z 2021 r. dotyczący profesjonalizmu doradców i nota informacyjna na ten sam temat, a także działalność prowadzona w ramach Platformy na rzecz uczenia się przez całe życie.

